

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 17. novembra 1880.

Obsseg: Nekaj o prvem shodu kmetovalcev na Dunaji. — Koliko je krompirjevo perje vredno? — Gospodarske novice. — Močilo za travnike. — Iz mlečka (Wolfsmilch) narejeni gumi. — Potres. — Rusija z ozirom na poljedelstvo. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Nekaj o prvem shodu kmetovalcev na Dunaji.

Bil je ta shod, ki se po nemško „Agrartag“ zove, na Dunaji lani prvokrat od 10. do 16. decembra. Kar so družbe kmetijske za posamezne dežele, to ima za vso Avstrijo biti „Agrartag“ na Dunaji, ki je skupščina mož, katerim je blagor in pa napredek kmetijstva pri srcu.

Ker so se tudi kmetijske družbe slovenskih dežel v imenu dotičnih kmetovalcev vdeležile dunajskega shoda, mislimo našim kmetovalcem vstreči s tem, da jim po „Novicah“ priobčimo najbolj pomenljive reči, ki so se razpravljale v tem shodu.

Poglejmo si tedaj najprej nekoliko zastopnike v tej skupščini.

1. Česko je zastopal poljedelski klub v Pragi, v čegar imeu so prišli med drugimi grof R. Chotek, grof J. Ledebur, knez Jurij Lobkovic, česka deželna družba za sladkorno obrtnijo, družba izdelovanja spirita in kmetijska družba v Hebu (Eger).

2. Galicijo so zastopali: kmetijska družba in konjerejsko društvo v Lvovu in kmetijska družba v Krakovem, katere so med drugimi zastopali profesor Bilinski, poslanci Hausner, Krzeczunovicz, Dunajevski, Bartmanski, Dzwonkowski, Wolanski in knez Adam Sapieha.

3. Doljna Avstrija bila je zastopana po dunajski kmetijski družbi, po klubu poljedelcev in gozdorejcev na Dunaji, po družbi avstrijskih sladomelnikov na Dunaji in kmetijski družbi v Zwettl-u.

4. Gornjo Avstrijo zastopala je družba kmetijska v Lincu.

5. Salcburško po kmetijski družbi v Salcburgu.

6. Štajarska bila je zastopana po kmetijski družbi in konjerejskem društvu v Gradcu.

7. Koroško je zastopala kmetijska družba v Celovcu in je bil za-njo med drugimi navzoč njen tajnik Schütz.

8. Kranjsko je zastopala kranjska kmetijska družba v Ljubljani, katero sta nadomestovala poslanca dr. Poklukar in Vil. Pfeifer.

Isto tako so bile:

9. Bukovina, 10. Moravska, 11. Šlezija, 12. Tirolska, 13. Predarelska, in pa 14. Goriška zastopane po svojih kmetijskih družbah in družih društvih.

Vsa ta skupščina si je v prvi seji zbrala za predsednika kneza Adama Sapieho, za podpredsednika pa grofa Antona Attemsa in kneza Karola Schwarzenberga, — za zapisnikarja pa dr. Wicha in Schütza.

Ko se je skupščina tako ustanovila, pričele so se koj meritorične obravnave, ter se je razgovarjalo in sklepalo o sledečih vprašanjih:

1. vprašanje: Kako bi se moglo po previsokih davkih preobloženemu zemljiškemu posestvu in poljedelstvu sploh pomagati? Poročevalec je bil dr. Bilenski. Po zelo obširnem poročilu in razgovoru sprejeli so se o tem vprašanju sledeči sklepi: a) Gledé na to, da je zdaj posestvo zemljišč čez mero z davki obloženo, izreka zbrana skupščina svoje pričakovanje, da bo po uredbi zemljiškega davka, katera naj se prav kmalu izvrši, nastopil enakomeren in pravičen davek in da se bo zemljiški davek sploh, kolikor moči, znižal. b) Vlada naj prevdarja predlogo postavnega načrta, po katerem naj si avtonomni organi denarja za svoje potrebščine preskrbijo drugače kot z neposrednimi prikladami na davke. c) Visoka vlada naj se naprosi, da za slučaj prenaredbe postave o davku na sladkor od 27. junija 1878. leta posestnika zemljišč ne zadene višje breme in da mu pri vseh okoliščinah pridelovanje pese, kot edinega dosti hvaležnega zemljiškega pridelka — mogoče ostane.

2. vprašanje se je glasilo: Kaj bi bilo vkreniti nasproti colnim prenaredbam nemške države, katere prodajo naših poljedelskih pridelkov in poljedelsko obrtnijskih izdelkov tako izdatno oškodujejo?

Po obširnem razgovoru sprejme se o tem vprašanju sledeči sklep:

Skupščina avstrijskih kmetovalcev izrazuje željo, „da bi vladi pred vsem obveljalo, zdaj obstoječo trgovinsko pogodbo z Nemčijo, ki nas uvrstuje tistim, katerim se največe polajšave priznajo (Meistbegünstigungsvertrag), s 1. januarijem 1880. leta počenši začasno podaljšati vsaj še za pol leta. Ako bi pa ne bilo mogoče sedanji col na poljske pridelke in izdelke obdržati, naj pa vlada uže bližnji čas v to porabi, da z Nemčijo sklene novo pogodbo, po kateri se izvažanju naših poljskih in gozdnih pridelkov in izdelkov priznajo večje olajšave memo vseh družih držav. — Ako bi se pa ugodna pogodba z Nemško ne mogla dognati, bi se pa moralo na to delati, da se naša avtonomna colna tarifa predrugači in pri tem vpelje primerni varstveni col tudi za poljske pridelke in izdelke.“ — Shod kme-

tovalcev se nadalje odločno izreka zoper tiste prevozninske tarife, po katerih se za prevažanje inostranskega blaga večje polajšave dovoljujejo, kot za prevažanje domačega blaga. — Shod avstrijskih poljedelcev končno pričakuje, da bo vlada največ pozornost obračala na pospeševanje sredstev za promet, posebno tistim zvezam, katere so pripravne, nas nemški colski in železniški politiki nasprot neodvisne storiti, ter da si bo vlada pri tem zagotovila podporo Ogerske.

3. *vprašanja* predmet, glaseči se: „Pojasnenje zdaj pomenljivega vprašanja zarad zaprtije mej za podoljsko živino in njen vpliv na gospodarske razmere v Avstriji“, sta poročevalca knez Šapieha in dr. Wilhelm z ozirom na vladini predlog v državni zbornici umaknila.

4. *vprašanje*. V povzdigo kmetijstva je pospeševanje zboljševanja zemljišč (Melioration), posebno osuševanja močvirnih in namakanja suhih zemljišč silno potrebno. Ali bi v ta namen ne bilo treba povečanega sodelovanja javnih oblastnij (gospósk), katere edine imajo potrebnih sredstev, da pri zboljševanju velikih kosov zemlje potrebno vpeljejo in potrebne priprave pričnejo — in ali bi ne bilo želeto, da se javnemu poslu sposobni strokovnjaški organi (izvedenci) bodi si za državo, bodi si za dežele pridobé? (Poročevalec dr. Perels.)

O tem vprašanju sprejeli so se sledeči sklepi in to prvi z enakim številom glasov za in enakim zoper. a) Shod kmetovalcev naglašá velik pomen poljskega zboljševanja za poljsko pridelovanje in izreka željo: vlada ter k temu poklicana zastopništva in avtonomne oblasti naj obračajo več pozornost na to važno vprašanje ter potrebno učinijo, da se splošno pospeševanje poljskega zboljševanja in pravi razum za to v velikih krogih poljedelcev doseže. — Skoraj soglasno pa so bili sprejeti sledeči nasveti: b) Želeti je, da se po vseh deželah na deželne stroške namestijo kulturni inženirji, katerim bi bil nalog, pripravljavna dela za zemljiško zboljševanje izpeljavati, kulturne zadruge ustanovljati in poljske posestnike pri vseh delih zboljševanja s tem podpirati, da jim načrte izdelajo. c) V povzdigo poljskega zboljševanja je treba na umnem temelju sestavljene postave o skladanju zemljišč, katera se ozira tudi na koristi napeljavanja in odpeljavanja vode. d) Priskrbljenje denarja za stroške poljskega zboljševanja naj se uvede z ozirom na skušnje drugih držav, in najti se morajo sredstva in pota, po katerih bo mogoče priskrbeti potrebnega denarja, da bode mogoče izvršiti važne in javni blagor pospešujoče zboljšave. e) V poljedelskem podučevanju naj se predmetu zboljševanja nakaže zasluženno odlično mesto.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

Koliko je krompirjevo perje vredno?

Vrednost krompirja kakor večidel vseh rastlinskih življejev je posebno odvisna od tega, ali imajo več ali manj škroba (štirke) v sebi. V krompirji ga je pozimi 17 odstotkov, do meseca maja pa le še 10. Škroba pa se nahaja največ v perji nad zemljo pod vplivom solčne svetlobe in gorkote. Pri krompirju se škrob iz perja počasi spušča v gomolje, ki pod zemljo leže in do katerih svetloba ne more. Namen, zakaj se toliko škroba nakopiči v gomoljah, je ta, da se vrsta te rastline, to je, krompir, ohrani. Očesa gomolj so namreč namenjena spomladi nove cimice pognati, in mlada rastlinica ravno prve tedne svojega življenja od škroba živi, ki je v debelih gomoljah nabran. Še le potem, ko je krompirjevo perje skozi zemljo prodrlo, išče si sam svoj živež.

Iz vsega tega sledi to-le: Perje krompirjevo naj se mu ne odreže, dokler je zeleno. Če je pa po suši ali zmrzlini perje odmrlo, naj se odreže brž ko mogoče, kajti sicer zvenelo perje odpade in se pogubi.

V največi dobiček se obrne suho krompirjevo perje, če se pozimi ovcam ali kozam za krmo poklada. Kdor pa si krompirjevega suhega perja nabirati ne more za živinsko klajo, naj ga vsaj na kupe spravlja in v jeseni na polju sožge. Tako si bode njivo pognojil.

Gospodarske novice.

* *Deželna komisija za uravnavo zemljiškega davka v Galiciji* je prinos njiv in družih zemljišč tako nizko cenila, da je centralna komisija na Dunaji za potrebno spoznala, poseben odbor (Reise-Comité) v Galicijo poslati, ki je v cenitve okraja Lvovskega, Tarnopolskega in Krakovskega preiskaval. Ta odbor je res zemljišča tako nizko cenjena našel, da bi vse druge avstrijske dežele očitno škodo trpele, če bi bila cenitev deželne komisije obveljala. Tako na priliko je prinos enega oralna pšenične njive cenjen na 15 vaganov. Omenjeni potujoči odbor pa odločno trdi krivico te cenitve, ker prinos navedenega oralna se more ceniti na 18 vaganov. Take sebične cenitve je odbor našel še pri družih prinosih in o tem odkritosrčno poročal centralni dunajski komisiji.

* *Zoper trtno uš na Hrvatskem* se dosedaj, kakor „Gosp. list“ poroča, ni prav nič storilo; krika je bilo dosti, potrosilo se je precej tinte al žveplenega ogljenca ni toliko nič. Od več strani se obžaluje, da se ni deželnemu odboru predložila postava za zator filoksere, nam pa, katerim gre delo nad vse, ne pa snovanje samih postav, ni toliko za to postavo, kakor za to, da bi se dovolilo onih 5000 gold., katere je proračunski odbor odločil v zatiranje in lokalizovanje filoksere.

* *Goveja kuga na ruskem Poljskem* je letos po poročilu državnega poslanca pl. Proskoveca v „Wiener landw. Zeitg.“ grozno veliko goveje živine pomorila; v enem samem kraji je od 800 krav le 20 živih ostalo. Al to ni čuda, ker ondi ni nobenih policijskih naredeb in še prostorov ne odločenih za pokopovanje mrhovine; judje so večidel tudi konjederči in ponoči izkopljejo zopet, kar so podnevi zakopali in ne samo kože, ampak tudi meso jemljejo domu. Iz tega je pač očitna potreba, da se naše meje zapro deželam, kjer je goveja kuga doma.

Močilo za travnike.

Odgovor gospodu Alojzu Drmelju, posestniku in županu v Boštanju.

Uže več let imajo na Koroškem okoli Svinca (Eberstein) 4 □ — 5 □ sežnjev velike močilnike (Bewässerungsvorrichtungen) z nasipom 2—4 čevlje visokim, kateri so podobni nekdanjim grajščinskim ribnikom. Zapiravnica (zatvornica) je kakor pri ribnikih, katero vsak večer človek odpira, vodo po travniku izpušča in potem zopet zapré. Za odpiranje in zapiranje dobí od gospodarja okoli 10 gld. na leto, če je močilnik blizo hiš.

Moj močilnik je enak zgoraj omenjenemu, toda le 1 □ — 2 □ sežnjev velik in nasip le 1 2 čevljev visok. Zapiravnica dela vse sama, kakor je v 43. listu „Novic“ bilo omenjeno, zasluži zgoraj imenovane goldinarje; velja le 1—2 gold.; tedaj je cenejša kakor navadna zapiravnica pri ribnikih, trpi pa 5—10 let, in ker tudi po večkrat na dan vodo po travniku izpušča, zasluži gotovo

pomaga malo globočejša zarez v kožo drevesno, tako imenovano „puščanje“ na deblu in po debelejših vejah. Včasih pomaga, ako se drevesu poleti nekatere korenine odčesneje.

Ko bi zemlja, v kateri drevo stoji, bila predobra, premastna, morajo se okoli drevesa sadeži posaditi, ki zemljo močno izvlečejo, kakor pesa, selar itd. Če je pa drevo samo na sebi uže slabo in preslabo raste, se mu mora krona sama pomladiti in brž ko kaj mladik iz krone požene, se mora drevesu gnojiti in sploh zemlja okoli drevesa vzboljšati.

Neredki vzrok nerodovitnosti sadunosnih dreves je tako imenovano pometavanje cvetja pri peščičastem drevju. Ako se blizo cvetja naglo mladike porastejo, drevo rado cvetje pomeče zato, ker rast onih mladik vse soke na se povleče in tako cvetje preraste in oslabi. Najboljše sredstvo je puščanje na vejah. S tem se eden del redivnih sokov v spodnjih delih vej zadržuje, da mladike prebohotno ne morejo več cvetja preraščati.

V prihišnih vrtih se prav rado zgodi, da drevesca prebujno rastejo, pa ne rodijo, ker njihove korenine v premočno gnojene grede segajo, kar se posebno v špargeljnovih gredah primeri. Tu je mnogokrat težko pomagati. Sočivne grede morajo dobre pridelke vreči in se morajo ravno zarad tega krepko gnojiti, to pa ravno močno rast sadunosnih dreves pospešuje. Pridružijo se še hude bolezni, kakor smod, rak, zmrzlina in tako se godi, da posebno jablane in češnje, ki v takih sočivnih vrtih stojé, prav revno prospevajo. Nekaj pomaga se, ako se zidna sipa okoli korenin in med nje nasuje, še bolje pa kaže v takih vrtih le hruške, češplje in slive saditi, ne pa jablan in češenj.

Primeri se pa tudi ne redkokrat, da je spodnja zemlja, v kateri drevesa stojé, uže popolno izsesana in da drevju hrane in zemeljne moči primanjkuje. Tu pomaga razen močnega obrezanja in trebljenja dreves pognojitev spodnje zemlje. Za to pa je najboljši gnoj iz greznic in smradotokov, kateremu se še lesnega pepela primeša. Gnoj se mora z vodo stanjšati, na kar se potem ta zmes poleti v luknje blizu drevesa, najbolje meseca julija ali avgusta vliva. Luknje se napravijo $\frac{1}{2}$ metra globoke, v katere se potem $\frac{1}{2}$ škropivnice takega gnoja vlije in z vodo dopolni. Tri luknje zadostujejo na eno drevo.

Nekaj o prvem shodu kmetovalcev na Dunaji.

(Dalje.)

5. vprašanje. Katerih sredstev bi se bilo poslužiti, da se kredit malih poljedelcev povzdigne, in da se kredit za poljedelce sploh vredí — ob enem pa tudi ljudstvo na kmetih varuje razširjajočega se oderuštva?

O tem vprašanji, kateremu je bil baron Dobelhof poročevalec, sprejeli so se po obširnem, živahnem razgovoru sledeči sklepi:

a) Shod kmetovalcev izreka svoje polno prepričanje, da se pogoj obstanku našega kmetijstva in obrtnijstva, to je, denar na nizke obresti samo tedaj sme upati, kedar uvede država v svojem gospodarstvu ravnotežje in ne daje vedno s svojimi posojili nerabljenemu kapitalu visokih obresti, in s tem delavnim ljudem potreben kapital odtega ali vsaj zeló podražuje. — b) Shod kmetovalcev spoznava ustanovljenje zavodov na zastavna pisma (Pfandbrief-Instituten), zadrug dolžnikov, kakor tudi v vpeljavi deželskih hipoteknih bank za najbistveneje sredstvo, po katerem

se morejo kmetovalcem neodpovedljiva posojila na zemljišča preskrbeti na zmerne obresti in proti ugodnim pogojem vračevanja. Vendar pa shod kmetovalcev hranilnice na kmetih spoznava za tiste zavode, kateri imajo tudi za primerljivejši oživljenja ravno priporočenih naprav — v prvi vrsti poklic, malim posestvom potrebna posojila dajati. Shod kmetovalcev pa ob enem svoje prepričanje izreka, da morajo hranilnice to svojo nalogo samo tedaj spolnovati, ako mero za obresti znižajo, pogoje vračevanja zboljšajo in slučaje za pravico napoved omejijo. Odstranjenje postavnih določeb, po katerih se ima čisti dohodek obračati za dobrodelne namene — zveza posamnih zavodov med seboj in vpeljana premakljivost vloženega denarja po razširjenem delokrogu — dale bi sredstva v ta namen. — c) Silno potrebno je pripravno prestrojenje sirotinskih blagajnic po razmerah sedanjega časa. — d) Shodu kmetovalcev se zdé priporočila vredna zemljiška dolžna pisma, kakoršna so na Pruskem vpeljana po tamošnji zemljiško-knjižni postavi. — posebno v ta namen, da ta pisma pri zavodih hranilnic nadomestijo zastavna pisma in tako hranilnicam preskrbé neodpovedljivega kapitala. — e) Shod kmetovalcev izreka, da je vsekakor potrebno, da c. kr. priv. avstr.-ogerska banka po sedanjem stanu denarnega trga popolnem neopravičeno visoko mero obresti od svojih posojil na nepremakljivo imetje zniža. Bilo bi se tudi na tako prestrojenje zavoda ozirati, po katerem bi se na potrebe poljedelstva gledalo. — f) Shod kmetovalcev izreka svoje prepričanje, da se s tem, da se patent o dohodninskem davku od leta 1849. obrača tudi na tiste kreditne zadrugé, posojilnice in založnice, katere obstojé na temelju svoje lastne pomoči, nimajo namena, dobička iskati ter so omejene na lastne ude — obstanek teh zadrug krati, celó nemogoč stori. Samo o tem, da se davki kar prej priredijo in te družbe, kakor je upati, popolnem oprosté, uvidi sredstvo, po katerem se kreditnim potrebam kmetovalcev more zadostiti. — g) V zadovoljenje začasnih denarnih potreb poljedelcev za stroške gospodarstva in zboljšavanja ne zadostuje pri posojilnicah in založnicah navadni trimesečni kredit na menjice, ampak razmere poljedelskega gospodarstva zahtevajo podaljšanje zapadnega obroka. — h) Menjice in poročstva se pri posojilih za male posestnike menj priporočajo, in so rabljive samo pri kratkih obrokih. V varstvo posojil na dalje obroke je zastavljanje poljskih pridelkov ali zemljišč sredstvo, katero se z naturo poljedelskega gospodarstva bolj vjema, — vendar pa se zastavljanje zemljišč le s tem pogojem priporoča, da se pri tem državne pristojbine znižajo. — i) Zeló je želeli, da hranilnice oddajanje posojil na kratke obroke v svoj delokrog sprejmejo. — k) Osamljene poljedelske kreditne zadrugé ne morejo potrebam zadostovati, temveč je tudi tem treba enako s hranilnicami glavnih zavodov v sredstvih prometa.

6. vprašanje. Katerih postavnih določil bi bilo treba, da se zemljišča zložé (arondirajo) v onih delih avstrijskih dežel, v katerih razdelitev polja in način obdelavanja to pripusté in priporočajo?

O tem vprašanji, kateremu je bil poročevalec gosp. Smetana, sprejel se je sledeči sklep: Shodu kmetovalcev zdi se v prid poljedelstva nujno potrebno, da se po poti pristojnega postavodajstva zložba zemljišč, in to, ako treba, posilno izvrši.

7. vprašanje. Poleg colnine so za izvažanje poljskih pridelkov v prvi vrsti tarife železnic pomenljive. Katera pota naj bi se nastopila, da se na to stran varujemo škode po sednih državah.

O tem vprašanji, kateremu je bil poročevalec dr. Rodler, sprejet je bil sledeči sklep: Shod kmetovalcev izreka svoje prepričanje, da korist vspešnemu poljedelstvu in državnemu denarstvu veva železnice v last države sprejeti; do tod pa se priporoča po postavni in upravni poti na to delati, da tarife železnic po vpeljavi enotne tarife in odstranjenji diferencialnih tarif postanejo enomerne in stalne.

(Dalje prihodnjič.)

Domače stvari.

O veteranskih društvih.

(Konec.)

Avstrija uže sedaj šteje 956 veteranskih društev z 112.892 udi.

Število udov se lahko podvoji in kako krasna moč bi potem bila to! Kaj bi zamogli ti možje vse storiti za patriotično in humanitarno stvar!

Velika večina veteranskih društev je izjavila, da radovoljno pristopi k blagemu društvu „rudečega križa“, vsa druga veteranska društva bodo lepemu izgledu sledila. Društvo „rudečega križa“ s svojimi podružnicami bode lahko jako vspešno porabljal moči veteranskih društev, kajti ono bode vedelo ceniti uže dobro disciplinirane moči, navdušene za sveto svar, katere nudijo svojim bolnim in ranjenim tovarišem jako izdatno pomoč.

Veteranskega društva ud bode vselej mirno in s pravo ljubeznijo ranjenega in bolnega vojaka z veseljem in tako stregel, kakor to istemu najboljše ugaja.

Ako bode tedaj vojska, bodo veterani sanitarno službo gotovo najboljše, na zadovoljnost državi in deželi opravljali.

Veteranska društva pa bodo tudi, ako bode trebalo, z velikim veseljem opravljala lokalne službe, z eno besedo, ona bodo posvetila z velikim veseljem vso svojo moč vsakemu delu, katero bode državi in domovini na korist.

Ne sme se trditi, da ne bi bilo dobro in vspešno, marsikaj pri veteranskih društvih popraviti in poboljšati. Tega mnenja so vsa veteranska društva in imajo trdni namen, da koristna in državi, deželi in svojemu narodu priljubljena postanejo. Vsak dober svet bodo z veseljem pozdravljala, ga gotovo natanko premislila, in iskreno na to delala, da se vse stori, da dosežejo svoj blagi cilj. Na tem potu podpira veteranska društva njih gotovo vse hvale vredni domoljubni društveni častnik „Veteran“.

Na Kranjskem ni potrebno, da bi se veteranska društva pomnožila, pač pa je iskreno želeti, da bi sedanje število društvenikov obilno narastlo.

Občno kranjsko veteransko društvo ima skoraj v vseh delih kranjske dežele ude in prav dobro vodjeno podružnico v Idriji. Ako bi se tudi v družih večih krajih Kranjske oglašilo več udov, lahko bi se ustanovile povsod podružnice, kakor se je to na korist društvenega namena uže v družih kronovinah našega cesarstva izvršilo.

Vstanovitev malih veteranskih društev bi moč veteranov razdvojila, stvari le malo ali nič koristila. Take družbice kmalu bi se morale raziti in bi tako le škodovale blagi ideji.

Leta uže se trudijo vzvišeni prijatelji veteranskih društev, da bi ustanovili enolično vredbo veteranskih društev. Delajo na to, da bi se ustanovile deželne in okrajne zaveze veteranskih društev. Tudi društveno glasilo časnik „Veteran“ dela v tem smislu in posrečilo se

je, take zaveze uže ustanoviti v Češki, Moravski in v Šleziji. Zveza ta je jako koristna in kaže dober sad. Tudi na Štajarskem sklenila so veteranska društva većinoma, da se vredijo kod deželna in okrajna.

Poizvedba ta kaže, da ni želeti, da bi se na Kranjskem ustanovilo več manjših veteranskih društev, kajti kmalu bi bilo treba te društva reorganizovati, kar bi nalagalo mnogo dela in sitnosti.

Goriška in Gradiška ustanovili ste pred 6 meseci 2. primorsko vojaško veteransko društvo. To društvo raztezuje svoje delovanje na vso Goriško in Gradiško in šteje uže dosedaj, gotovo impozantno število — 1300 društvenikov. — Velikanski vspeh bratovskega društva v Gorici bil mi je še le razumljiv, — kar se tiče števila društvenikov, — ko sem izvedel, s kako navdušeno požrtvovalnostjo za razcvetenje tega patriotičnega društva je v Gorici delovalo visoko plemstvo, najodličnejši patriotično misleči možje in vsi v deželi živeči penzijeonirani c. k. častniki. V Gorici oglasilo se je 181 penzijeoniranih častnikov in jako merodajne osebe, s katerimi sem imel čast v Gorici govoriti: naznanile so mi, da se vedno še pripravljajo novi udje iz vrst penzijeoniranih častnikov, da se bode število teh kmalu podvojilo in da bode goriško veteransko društvo kmalu nad 3000 udov brojilo. Veteransko društvo goriško deluje uže zdaj na meji Avstrije proti Italiji v domoljubnem smislu jako izvrstno in vspešno, a kar se tiče podpore svojih družabnikov, nikakor še ni najmanje doseglo občnega kranjskega veteranskega društva.

Občno kranjsko veteransko društvo podpira svoje bolne društvenike osem tednov vsaki teden s 3 gold., in dalje osem tednov z 2 gold. Traja bolezen društvenika še dalj časa, tedaj ima društveni odbor pravico skleniti, da se mu dovolijo še podpore nadalje. — Bratovsko društvo veteranov v Gorici pa še ni ničesa določilo za podporo svojih udov. Podpira bolne ude dozdaj le po nabiri daril med veterani in nekoliko tudi z veteranske blagajnice.

Občno kranjsko veteransko društvo, katero šteje med svojimi društveniki uradnike, izvrstne mestjane in mnogo rokodelcev, nima iste zaželene podpore, kakor veteransko društvo goriško, akoravno je nastopalo ljubljansko veteransko društvo zmirom mirno, in je bilo njega delovanje gotovo pri vseh slučajih patriotično in humanitarno.

Ako bi veteranskemu društvu ljubljanskemu pristopili in ga podpirali visoko plemstvo, merodajne osebe in c. k. častniki bivajoči na Kranjskem, kakor so enako storili isti stanovi na Goriškem, ako bi hoteli vsi ti s svojim merodajnim vplivom delovati na korist društva ljubljanskega in sploh kranjskih veteranov, potem bode moglo tudi občno kranjsko veteransko društvo kmalu brojiti svoje ude na tisoče!

Na hvalo našemu veteranskemu društvu smemo reči, da, kamor so šli naši veterani ob raznih prilikah v druge dežele, povsod so hvalili in občudovali čedno in pošteno obnašanje ljubljanskih veteranov in v vseh krajih zadobilo je naše društvo mahoma mnogo simpatij in priznanja.

Blagoslovljenja zastav veteranskih društev v Fürstenfeldu, Mariboru, Zagrebu in Gorici so se kranjski veterani vdeležili. Te slavnosti so se povsod zavoljo svoje odlične važnosti praznovala slovesno, kakor je to tudi bilo, ko se je blagoslovljala zastava v Ljubljani.

Najlepša in najodličnejša slovesnost pa je bilo blagoslovljenje zastave v Gorici. Prostor je bil izredno lepo okinčan, vse patriotično misleče plemstvo, velika množina c. kr. častnikov in na tisoče ljudstva navzočnega, tako, da se more slavnost res velikanska imenovati. Bratovsko veteransko društvo v Gorici se bode

Nova razmera zemljiškega (gruntnega) davka.

Centralna komisija za uravnavo zemljiškega davka, ki ima na Dunaji svoj sedež, je bila pod poprejšnjim ministerstvom Auersperg-Lasserjevem ustanovljena in obstoji iz 18 udov, izmed katerih je 15 ustavovercev, le trije pa so možje avtonomistične (naše) stranke, je 19. dne novembra imela sejo, v kateri se je obširno razpravljala razmera zemljiškega davka na posamezne dežele avstrijske. Ta razprava se je sukala po oni vrsti, po kateri je centralna komisija vredila posamezne dežele in sicer tako-le: 1) južne dežele, 2) planinske dežele, 3) dolnje in zgornje Avstrijsko, 4) Galicija in Bukovina, 5) Češka, Moravska in Šlezka Seje so bile potem do 24. novembra odložene zato, da so se izdelali predlogi o tem, koliko davka naj se naloži vsaki deželi. To se je zgodilo v seji dne 24. novembra.

Z ozirom na to, kako je večina centralne komisije ves zemljiški davek, ki je skupaj za vse avstrijske dežele odločen na 170 milijonov goldinarjev, razmerila na posamezne dežele, so 4 udje centralne komisije, namreč Paierhuber, Pirko, Dobelhamer in baron Walterskirchen razglasili sledečo izjavo:

„Te dni smo zvedeli, da je večina centralne komisije onih 170 milijonov gold zemljiškega davka, ki jih imajo vse avstrijske dežele skupaj plačevati, razdelila tako, da bodo vprihodnje nekatere dežele veliko več, druge manj plačevale, kakor dozda. Po predlogu večine centralne komisije ima: Doljno-Avstrijsko plačati 782.000 gold. več, — Gornje-Avstrijsko 600.000 gld. več, — Tirolsko 259.000 gld. več, — Štajarsko 434.000 gld. več, — Moravska 176.000 gold. več, — Galicija in Bukovina 1 milijon in 160.000 gold. več; — manj pa bi imele plačati: Češka 2 milijona in 729.000 gld. — Kranjska 343.000 gold. manj, — Šlezka 190.000 gold. manj, nekatere druge dežele pa po 20–40.000 gold. manj. Nam se te številke večidel ne zdijo pravšne, zato nam je dolžnost, jih javno razglasiti, dokler niso še konečno sklenjene, da se morejo po časnikih pretresati in objektivno razsojevati, kajti stvar ta je za vso državo jako velike važnosti.“

To je glas štirih mož centralne davkove komisije, katera konečno določuje znesek zemljiškega davka, ki se ima naložiti posameznim deželam brez zaslišanja državnega zbora. Ta glas sicer kaže, da centralna komisija ni soglasna o razmeri davkov, češ, da nekatere dežele bi imele preveč, druge premalo plačevati. In na to zidajo ustavoverci upanje, da bode razpor in razdor postal med avtonomistično stranko. Več davka kakor dozda plačevala ne bode rada nobena dežela, to je gotovo, al če se temeljito dokaže, da so nekatere dežele po krivici preveč zemljiškega davka plačevale, bode pri poštenih možakih prodrlo prepričanje, da to, kar je krivično bilo dozda, ne sme krivično ostati nadalje. Tako, na priliko, kažejo zapisniki kranjskega deželnega zbora, da uže prejšnji deželni stanovni in njim na čelu grof Anton Auersperg so uže protestovali zoper krivično preveliki zemljiški davek, s katerim je bila kranjska dežela obložena, in tudi deželni zbor kranjski in tu posebno dr. Toman in dr. Bleiweis sta dokazovala to krivico. In na Dunaji so tudi to pripoznali in presvitli cesar je leta 1864. dovolil, da se kranjski deželi precejšnja svota vsako leto odpisuje. Kakošne so razmere v družih deželah, nam ni znano, al na centralno komisijo zaupamo, da je njena večina le na podlagi pravice razmerila zemljiški davek posameznim deželam. In gledé na to se za trdno nade-

jamo, da zemljiški davek ne postane skala, na kateri se razbije sloga avtonomistične (naše) stranke.

Imele bodo konečno v davkarski razmeri govoriti še reklamacijske komisije, v katero vsak deželni zbor voli polovico udov, polovico pa jih bode imenovala vlada, katera vsaki tako osnovani deželni reklamacijski komisiji določi predsednika.

Nekaj o prvem shodu kmetovalcev na Dunaji.

(Dalje.)

8. vprašanje. Ali poljedelski poduk, kakor je dandanes, zadostuje zahtevam kmetovalcev, in če ne, kaj bi bilo želeti o tem?“ (Poročevalec baron Villa-Secca.)

Po obširnem, mnogostranskem razgovarjanji sprejeli so se sledeči nasveti:

a) Shod kmetovalcev vidi v izdatnem pospeševanju poljedelskega poduka eno najizdatnejših sredstev za izboljšanje poljedelskih razmer, in o tem tudi ljudskega blagostanja, zato pričakuje v to svrhu najkrepkeje vladne podpore.

b) Shod kmetovalcev hvaležno pripozna, ako zato zmožni učitelji na ljudski šoli zanimanje za poljedelstvo izbujajo, izreka pa, da se ta namen zadostno varuje, ako ljudska šola toliko doseže, kolikor veleva postava za ljudske šole.

c) V zvezi s podučevanjem v ljudski šoli ima nadaljevalni poljedelski poduk namen razum za znanstvo kmetijstva med ljudstvom razširjati, zato je želeti, da se nadaljevalne šole krepko gojijo. One imajo poleg kmetijskih družeb podpirati tudi deželne šolske oblasti. — Da se za nadaljevalni poljedelski poduk odgojijo dobre učne moči, naj se na učiteljskih izobraževališčih (preparandijah) zvesto ozira na poljedelski poduk.

d) Na nižjih kmetijskih šolah (niederer Ackerbauschulen) naj podučevanje traja vsaj 2 leti, in ne priporoča se v take šole sprejemati premladih učencev. — Med nižjimi kmetijskimi šolami naj se na vredbo zimskih poljedelskih šol (Winterschulen), katere so na središčih in pod vodstvom popotnih učiteljev bolj ozira. Gospodarstvo, katero je pri poljedelskih šolah, naj bo tako osnovano, da kaže zgledno podobo dobro vredjenega gospodarstva za razmere dotičnega kraja in da se posebno ozira na tisto vrsto poljedelstva, katera je dotičnemu kraju na korist.

e) Shod kmetovalcev izreka željo, naj se kolikor moči pozornost obrača na podučevanje ženske mladine v gospodinjstvu in tedaj tudi na primeren poduk v poljedelstvu.

f) Srednje poljedelske šole naj obdržé svoj značaj kot teoretično praktični učni zavodi za odgojo dobrih poljedelskih uradnikov; na teh zavodih naj bode teorija s prakso tako združena, da je učencu mogoče, to, kar se v šolski sobi uči, potrjeno videti v dejanski poskušnji.

g) Shod kmetovalcev izreka željo, sl. vlada naj učencem, ki so poljedelske šole dovršili, vojaško dolžnost od 3 le na 2 leti zniža, — učencem poljedelskih srednjih in njim enakih gozdarskih šol pa prej pripoznane polajšave, enako kakor jih imajo učenci viših razredov gimnazij in realk — kot enoletni prostovoljci — zopet pripozná.

h) Shod kmetovalcev izreka nujno željo, naj se skrbi za primerno strokovnjaško nadzorovanje nižjih in srednjih poljedelskih učnih zavodov.

i) Shod kmetovalcev izreka potrebo, da se na vseučiliščih in tehniških višjih šolah vpelje poduk v poljedelstvu, tako, da se prihodnjim upravniškim uradnikom, bogoslovcem, gospodarskim inženirjem dá prilika, pridobiti si za svoj poklic potrebnih poljedelskih vednosti.

k) Shod kmetovalcev spozná, da tako dolgo, dokler nadaljevalni pouk ni prisiljen (obligaten), je treba skrbeti za državne in deželne podpore učiteljem, ki podučujejo kmetijstvo — in treba je tudi skrbeti za izdanje primernege poljedelskega „berila“ in njega brezplačno razdelitev takim učencem, ki nadaljevalne šole obiskujejo.

(Dalje prihodnjič.)

Ozir po svetu.

Kneževina Bolgarija.

Prosto po hrvaškem posnel Aleksander Hudovernik.

Bolgarska je 1200 □ m. velika ter šteje 1 milijon in 800.000 prebivalcev, med temi je 750.000 Turkov, 10.000 židov, 8000 Rumuncev (ki stanujejo ob Dunavu in v nižinah od Vidna do Nikopolja) in do 5000 Grkov in Armencev.

Bolgarska leži med 42—45° širine in 40—47° dolžine. Južno mejí na iztočno Rumelijo, zapadno na Srbijo, severno na Dunav in iztočno na Črno morje. Zemlja je večinoma bregovita, a glavna gora jej je Balkan (Haemus), severozapadno se razprostira visočina Korst, katera je jako dobro z vodo preskrbljena.

Reke se zlivajo v Dunav, črno in sredozemsko morje. V Dunav se izliva Lom, Iskav, Vid, Asam; v črno morje Kamčija, ki teče po razvalinah nekdanje prestolnice carja Petra Preslava; v sredozemsko morje se izlivata Struma, ki izvira v Vitoški gori, in granična reka Marica, ki izvira v Bilagori pri Samakovu.

Podnebje je umerjeno; zemlja je večinoma rodovitna, akopram je še malo obdelana. S poljedelstvom se še sedaj Bolgari ne pečajo tako, kakor je želiti. Zato se pa tem več pečajo s kupčijo, sosebno s kupčijo kónj. Bolgarski konji so majhni, a ognjeviti in uztrajni.

Zemlja je jako bogata rude; rudokopje je še v povoji. Pri Sofiji je mnogo oglja, ruda, ki je valjda podzemeljski nastavek ove v Banatu. Pri Eleni v Stari Gori je bogato ležišče bakra, srebra, železa in soli. Industrija sedaj najbolj cveté v Trnovi, Sofiji, Samorokavu, Gabrovu in Rohavici. Bolgarska svila in tkanina importira se tudi v druge dežele. Trgovina je prilično živa, sosebno za žito, katerega se več pridelava, kakor se ga potrebuje za domače potrebščine. V Bolgariji raste pšenica, koruza, rž, ječmen, oves, proso, riž; pridelajo tudi jako mnogo vina. Vino je dobro in sladko. Cena mu je jako nizka; 40 ok stane 10 do 13 grošev (2½ franka ali okoli 1 gold. avstr. v.). Manipulacija z vinom je še jako pomanjkljiva, sosebno jim pa primanjkuje dobrih kleti. Kedar bodo za dobre kleti poskrbeli, merilo se bo bolgarsko vino lahko z magjarskim.

Za splošno omiko in napredek deluje neumorno vlada in narod sam. Bolgarska kot prosta država sedaj bolj napreduje, kakor v prejšnjih 400 letih, ko je še ječala pod krutim turškim polumesecem.

Bolgarska vladana je ustavno; ustava bolgarska je bolj slobodna, kakor povsod drugje po Evropi.

Bolgarska se deli v 5 okrajev (gouvernement) sè središčem v Sofiji, Ruščuku, Varni, Trnovu in Vidinu in v 31 okrožij sè središčem v Varni, Balčiku, Silistriji, Ruščuku, Sistovu, Šumli, Razgradu, Osmanbazaru, Pravodiji, Eski Gjumaji, Nikopolju, Plevni, Lovecu, Trnovu, Eleni, Gabrovu, Rahovu, Vraci, Orhaniji, Lompalanki, Berkovicu, Vidinu, Belgradčeku, Sofiji, Rado-

miri, Kostendilu (toplice 70—75° R.), Samekovu, Hadži Orlu, Sevhavi in Terni.

Občna vojna dolžnost je uvedena zakonom. Za časa vojske more Bolgarija 45.000 mož redovite in 60.000 do 70.000 mož narodne vojske na noge postaviti. Bolgarska šteje 31 družin pešcev, v vsaki po 1000 mož, 8 baterij lahkega poljskega topništva, 2 bateriji za obale, dva eskadrona konjikov, 9 vojnih ladij in dve kompaniji lovcev (sapeur). Vsa vojska se delí v dve diviziji. Skladišče orožja je v Ruščuku, Varni, Šumli in Razgradu.

Glavno mesto Bolgarije Sofija sè 22.000 prebivalci leži na podnožji Vitoša. V mestu je vojniška in mestna šola ter toplice (75° R.), katere so valjda v zvezi s toplicami v Mehadiji. Večja mesta na Bolgarskem so še: Ruščuk ob Dunavu, šteje 45.000 prebivalcev. Tu je jako živahna trgovina, v mestu je kolo-dvor, poljedelska šola in realka. — Varna (30.000 prebivalcev) leži ob Črnem morji, ima mestno šolo ter je skrajna štacija železnice Ruščuk-Varna. — Vidin (13.000 prebivalcev) ob Dunavu trži z Avstrijo, Srbijo in Rumunijo. Pod turškim gospodarstvom bila je trdnjava prve vrste, po berlinskem dogovoru je sedaj porušena. — Trnovo (25.000 prebivalcev), stara rezidenca bolgarskih vladarjev. Tu se trži sosebno z vinom in z izdelki iz tkanine in svile. — Sistova (15.000 prebivalcev) ob Dunavu, leži romantično na visočini, živahno trži z Makedonijo in Rumunijo.

Bolgari živé patriarhalno, kakor stari Slovani. Nasledek temu je, da se le bolj prebivalci mest s kupčijo pečajo, večina ljudstva pa se s poljedelstvom in živinorejo bavi.

Bolgar je po naravi dober, miren, bogoljuben, prijazen in jako nadarjen. Upati smemo, da bodo Bolgari, ki imajo uže sedaj lepo slovstvo, kar jim je zasijala zarja prostosti v vsih strokah napredovali.

Slovensko slovstvo.

* *Nauk o gospodinjstvu.* Bodočim gospodinjam, ženskim učiteljiščem, učiteljem in učiteljicam na višjih dekliških ljudskih in meščanskih šolah. Poleg nemškega izvirnika Ivana viteza Hermana prosto poslovenila J. N. in J. L. založil Ivan Lapajne v Krškem. Cena 40 kraje.

Ta knjižica, ki je ponatis tržaškega časnika „Edinost“, v 24 razdelkih na kratko razklada, kar je gospodinjam vedeti koristno. Tudi ženska, katera hoče dobra gospodinja biti, se mora gospodinjstva učiti. Prvi nauk — se ve da — dobiva hči od matere, če je ona dobra gospodinja, vendar ni nobeni mladi gospodinji od več, če poleg materinega nauka tudi kako podučno knjigo o gospodinjstvu prebira.

V drugih deželah se nahajajo posebne šole, v katerih se dekleta podučujejo o gospodinjstvu. Slovenci dosihmal take šole nimamo.

* *Glasi katoliške družbe.* Na svitlo daje katoliška družba za Kranjsko. V Ljubljani.

To je 15. snopič „Glasov“, ki jih je katoliška družba dosihmal izdala v vnemo pobožnega življenja.

* *Zakon in žena.* Spisal Alojzij Pader. Novomesto. Tiskal in založil J. Krajec.

Ta knjiga, katero je marljivi gosp. J. Krajec v Novomestu na svitlo dal, na 6 polah razklada lastnosti in dolžnosti dobre žene gospodinje.

Naj pri tej priliki tudi mi naznanimo, da je gosp. Krajec kot pošten tiskar in založnik popolno vničil nič-

rezanico z deteljo, poleti zeleno koruzo, katere sejejo silno veliko za celo poletje, in soli dobivajo le krave. Da! vsa žitna slama se porabi na tej kmetiji izključljivo le za rezanico in nič je ne gre za nastiljo.

Tako se je tudi odgojilo dandanes po svetu zeló sloveče Shorthornsko angleško pleme, katerega gledé sposobnosti za vpitanje neki nobeno drugo na svetu ne prekosi. Pa nikar naj se ne misli, da je od nekdanj tako bilo. Ne, slavni živinorejec Karl Colling je pred 100 leti spoznal, da Anglež ljubi zeló mastno mesó in poprijel se je vodila: „pari najboljše, to je, za vpitanje najsposobnišo živino stanovitno od rodú do rodú“, in res zbiral je le one telice in junčike za pleme, ki so bili dobro ješči in od starišev, ki so tudi zeló radi žrli in se kaj lahko redili. Tako je Colling dosegel v teku več desetletij, da je iz domače navadne živine, kakoršna se je nahajala v grofiji Durrham, brez križem-plemenenja odgojil ono slovečo pleme, katero ima mesó vse preraščeno z mastjo.

Slovenski gospodarji! Kaj pomaga vedno tožiti o naši revščini, vsaj nam nihče ne pomaga, ako si sami z Božjo pomočjo pomagali ne bomo. Učimo se od drugih in vstrajno delajmo, da iz tega, kar imamo, si izboljšamo svoje stanje. Merodajnim krogom pa naj veljá moj klic: Nič popolnega ne boste dosegli tudi z razdelitvijo plemenskih juncev, če ne boste skrbeli za to, da se živinorejci naučijo umne živinoreje. Ni dovolj, da daš živini klaje, ampak marsikaj moraš še vedeti, ako hočeš, da boš od svoje živine dobival večih dohodkov.

Ko sem prehodil skoro vse slovenske živinorejske pokrajine, videl sem sicer znamenja napredka, al zatajiti tudi kot pošten rodoljub ne smem, da sem žlahno ptujo živino tu in tam našel v jako revnem stanu.

Dragi! kaj ti pomaga žlahno živinče, če ga pa ne maraš ali ne umeš dobro oskrbovati; še slabše bo od tvojega domačega, katero je uže vtrjeno v trpljenji.

Sedaj o zimskih večerih naj bi omikani rodoljubi pridno prebiralí sosedom, branja nezmožnim, Bleiweisovo „Živinorejo“, katera jim bo marsikatero koristno povedala. Narodni učitelji, tudi vi ne zabite na to knjigo, ki lahko umevno vse potrebno pové o umni živinoreji, katere se mora naš kmetovalec naučiti, ako hoče res umen živinorejec postati.

Na hvalo krompirju

z imenom šampion-krompir.

Na Kranjsko je kmetijska družba ta krompir dobila še le letos in ga sadila na svojem vrtu v Ljubljani. Bil je ta krompir tudi eden izmed tistih deveterih, ki so na deželni razstavi štajarski dobili medalijo.

Ta krompir ni nič novega, kajti na Škotskem (Schottland) ga prideljujejo z veliko pohvalo uže mnogo let.

Kakor časnik „Wiener landw. Zeitg.“ poroča, se je ta krompir v krajih Rudnih gor na Českem, kjer so ga sadili siromašni ondašnji prebivalci, čuda dobro obnesel, dal bogat pridelek in nič gnjil, čeravno so pri letošnjem deževanju nekatere njive po več tednov v vodi stale.

Posebne lastnosti tega krompirja so: da mu temnozeleno perje košato raste, da daje obilen pridelek in da ne gnjije rad, če je tudi zemlja nekako močvirna.

Krompir sam je srednje debelosti, se lahko kuha, le da mu lupina med kuho rada počí, kar je sicer pri vseh dobrih krompirjih navadno, — močnat je in posebno dobrega okusa.

Gori navedeni časnik pravi, da utegne šampion-krompir vse druge vrste krompirja prekositi, in da je

še posebno priporočila vreden v vlažnih in bolj hladnih nižinah.

Našemu močvirju se po takem utegne posebno dobro prileči.

Nekaj o prvem shodu kmetovalcev na Dunaji.

(Dalje.)

9. vprašanje. Ker je državne postave, katera bi mogla bramba biti zoper čedalje bolj se širijoče in gospodarstvom pogubno oderuštvo po vseh deželah nujno potreba, bilo bi se posvetovati, ali bi se ne mogla dotična gališka deželna postava sprejeti za načrt občne državne postave?

Poročevalec poslanec Vilj. Pfeifer nasvetuje, naj se posvetovanje o tem vprašanji opusti in sicer zato, ker se mora to vprašanje smatrati za uže rešeno s tem, da je vlada predložila postavo zoper oderuštvo, — in ker je o oderuštvu sploh uže pri vprašanji 5. razgovor bil. — Ta nasvet poročevalcev se po kratkem razgovoru sprejme.

10. vprašanje. Kako bi se moglo delovanje kmetijskega ministerstva po ustavni poti vrediti, da bi ono moglo povzdigo kmetijstva vspešneje podpirati, kot do zdaj? (Poročevalec Henrik grof Attems.)

O tem vprašanji so sprejeti bili sledeči sklepi:

a) Shod kmetovalcev izreka prepričanje, da je za vspešno delovanje kmetijskega ministerstva treba, da se v tem ministerstvu namestijo uradniki taki, ki so izvedeni v različnih poljedelskih in gozdarskih oddelkih ter teoretično in praktično izurjeni strokovnjaki.

b) Razdelitev opravil v ministerstvu se mora tako vrediti, da se njihovo delovanje posebno kaže v dobro prevdarjeni inicijativi na vseh oddelkih kmetijstva.

c) Delokrog kmetijskega ministerstva naj se pomnoži s tem, da se mu dodá tudi to, kar spada v živinozdravstvo.

d) Vse zadeve zboljševanja v kmetijstvu naj se združijo v posebnem oddelku, kateremu naj je naslov „oddelek za zboljšave“.

e) Kmetijskemu ministerstvu naj bi se prepustil večji vpliv pri vredbi takih postav in naredeb, katere zadevajo kmetijstvo, industrijo (obrtnijo) in posebno njeno obdavčenje.

f) Da se doseže stalnost in varnost, kakor tudi po črtežu določeno postopanje v naredbah gledé nauka o kmetijstvu in pospeh kmetijstva, bilo bi neobhodno treba, da se najvažnejši deli državnih podpor (subvencij) uvrstijo v vsakoletnem proračunu med redne potrebščine; prav koristno bi bilo, ako bi se za ta oddelek in tudi za potrebščine nauka in poskušinj odločil stalni proračun (Normal-Budget) vsaj za nekoliko let.

g) Nujna potreba je, da se za pospeševanje kmetijstva državne podpore dajejo v obilnejši meri kakor dozdej.

h) Poraba teh podpor bi se morala za naprej tako vrediti, da se njihovemu razdrobljenju izognemo, po katerem se dobri namen doseči ne more, da se pa važni poljedelski oddelki po različnosti raznih dežel bolj izdatno in vstrajno podpirajo.

i) Posameznim družbam kmetijskim naj se v odločenih mejah in proti temu, da morajo porabo podpor razložiti in opravičiti, pušča večja prostost o porabi državnih podpor.

k) Na podlagi skušenj, ki so se storile v zadnjih letih, naj bi se oskrbovanje državnih domên preuredilo.

11. vprašanje. Ali ne bi bilo prav, da bi se ustanovila osredna državna komisija, sestavljena iz zastopnikov vseh vrst kmetijskih, ktera bi bila strokovnjaški svet kmetijskega ministerstva?

O tem vprašanju sprejel se je sklep, naj se dá v prevdarek kmetijskim družbam in v prihodnjem shodu kmetovalcev v obravnavo vzame sledeči nasvet: „V dosede izdatnega zastopanja koristi avstrijskega kmetijstva in v prvi vrsti zato, da se sklepom shodov avstrijskih kmetovalcev zavaruje dejanski uspeh, naj se na popolno polno neomejeni podlagi osnuje avstrijski kmetijski svet. — Njemu bi bil nalog, da v tacih zadevah, kjer bi se mogle po državne uprave pospeševati kmetijski koristi, ali pa kjer bi bila nevarnost, da se po namernvanih ali opuščeni postavodajnih ali upravnških naredbah te koristi oškodujejo, on oddaja svoje strokovnjaško mnenje ter tudi brez poziva in ob pravem času predloge stavi državnemu zboru, utemeljene ugovore izročča kmetijskemu ministru ali drugim pristojnim oblastinjam in zato skrbi, da se izvršijo.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Ecclesia s. Egidii in castro Clausenstein.

Tako se glasé besede neke oglejske listine o tej kapeli in gradu; al ne kapeli ne gradu ne morem na sled priti.

Ker je unidan v „Novicah“ gosp. Dav. Trstenjak prašal: kje je stala trdnjava Freudeneckke, dal mi je s tem povod, čez dolgo časa zopet oglasiti se in postaviti na javnost še drugo vprašanje, namreč: kje pa je stal grad Klausenstein, na Štajarskem ali na Kranjskem?

Ker je grad Klausenstein menda iz površja zemlje zginil in zdaj nihče za nj ne vé, zato se moram starodavnih listin poslužiti, da mu lego določim, kje da je stal; so pa te-le:

„1224, 8. Febr. Marburg. Herzog Leopold VI. (VII.) von Oesterreich gibt mehrere Satzungen in Betreff der von ihm erbauten steinernen Brücke über die Save „prope ecclesiam sancti Egidii“.

„1331, 30. Maii, Utini. Ad praesentationem d. Henrici ducis Karinthiae in capellanum ecclesiae s. Aegidii de Chlausenstein d. Paganus patriarcha, visis privilegiis bonae memoriae d. Bertoldi patriarchae Aquilejensis et d. Luypoldi ducis Karinthiae (!), investit per annulum suum Jacobum clericum de Petovia de dicta ecclesia, ipsamque sibi contulit cum omnibus juribus et pertinentiis suis“.

„1336, 4. Jänner, Wien. Fridrich Freiherr v. Sunek (Saneck), Hauptmann in Krain, hat in pfandweisen Besitz von den österr. Herzogen Albrecht und Otto die Vesten Tyffer, Freudeneck, Clausenstein und Ratschach gegen jedesmalige Wiederlösung“.

„1434, 20. Jänner, Papst Eugen bestätigt die Schenkung der S. Aegidius Kapelle bei Ratschach durch den Grafen Friedrich von Cilli an das Kloster Geirach in Steiermark“.

Razen teh imam še nekatere regeste za to grajsko cerkev, katere pa imam v svoji več tisočev listin in regest obsegajoči zbirki, al premnogo časa bi me stalo vse najti, zato naj to malo zadostuje. Glavna stvar je vendar določena, da grad Klausenstein je blizo Radeč stal in da njegova cerkev ne more biti tista, o kateri mi je gosp. župnik iz Radeč pisal, da je prejšnje

čase kapela sv. Egidija (Tila) na Zidanem mostu stala. Tu gre toraj določiti zidani most čez Savo pri gradu Klausenstein.

Sedanji Zidani most je čez Savinjo, a ne čez Savo. Nekaj časa sem mislil, da je morebiti pomota „Klausenstein“ za „Savenstein“. Al tudi to ne more biti, ker se večkrat pod tem imenom nahaja, za trikrat to gotovo vem, pa menda, če se ne motim, sem še v drugih regestih ta Klausenstein čital.

Prosim toraj, če je komu znan kraj blizo Radeč pri Savi, o katerem ljudstvo pripoveduje, da je nekda grajščinica ali star grad stal, naj ga blagovoli „Novicam“ ali meni naravnost ojaviti, da bom vedel, kaj je storiti z zbranimi regesti, kedar pride čas za izdajo kranjskih listin in regest, in da ne zavržem važnih listin in regest, ki morebiti ravno v kranjsko zgodovino spadajo.

Kje da je stala trdnjava Freudeneck, sem tudi uže povpraševal in v Dob 2 marki za odgovor proseč, poslal, toda brez uspeha je bilo moje večkratno vprašanje. V kranjskem deželnem zakoniku za leto 1857. stoji pri imenu Veselka dostavljeno „Ruine“, ni li to od grada „Freudeneck“?

Dragi domorodci! Preiskujmo svojo domovino ne samo jezikoslovno, temuč tudi zgodovinsko, kajti izobraženemu možu je to neobhodno potrebno, vsaj znanje jezika in pa znanje zgodovine naroda ter poznanje domače dežele, vse to skupno je vir, iz katerega zajemamo ljubav do domovine! Franc Šumi.

Ozir po svetu.

Kurban-bajram.

Obče znana stvar je, da si je Mohamed velik del svojega verskega sostava izposodil iz židovskih knjig. — Ta z izvanrednimi duševnimi svojstvi nadarjeni mož skrpoval je s pomočjo židovskega rabina iz židovskih, krščanskih, staroarabskih in poganskih elementov novo vero, po nazorih, katere si je bil ustvaril sam. V koranu, v katerem je zabeležil svoje razgovore, ki jih je neki imel z bogom, je polno pripovedi iz starega zakona, pa tudi Jezus in njegova povest se napominja često, vendar so oni izreki, kateri se tičejo Jezukrista, silno izkvareni, pak so dokaz, da je Mohamed le površno poznaval krščansko vero. Mnogo takovih krščanstva tičočih se stvari pozna tudi prsto ljudstvo. Ali kako se svetopisemsko pripovedovanje od njihovega razlikuje, razvidno je iz onega primera. Turci tako le pripovedujejo narodenje Jezukristovo. Postal je Aktihallah svojega Gjibraila (Gabriela) k devici, kateri je bilo ime „azreti Mejrima“ (sveta Marija). Gjibrail podal je devici kito iz rož (djul). Ona povonja rožo; spočne Jezusa, a ga ni rodila, kakor rodijo druge žene, nego prodril jej je brat Jordan z bodalom prsi, in iz njih prišel je na dan Jezus. Enakih silno izkvarenih pripovedi imajo Turci dosta.

Vernejše je Mohamed posnel ono, kar je vzel iz starega zakona, čemur se ni čuditi, ker mu je pri delu, kakor rečeno, pomagal židovsk rabin. Tako, na priliko, opisuje daritev Abrahamovo dosta točno in ravno ta pripoved iz starega zakona je podloga svetkovini, katero nazivljajo mohamedanci Kurban-bajram.

V obče Turci nimajo nikakovih praznikov. V petek, kateri pri njih nadomestuje našo nedeljo, klanja se bogu Turčin ob določeni uri v džamiji, pa ide zopet na delo. Veča praznika imajo samo dva, in sicer „Véliki bajram“ ali „rhamasan-bajram“, kateri traja 3 dni v dobi od 1. do 3. ramazan-meseca. — Združen je

Nadloge kmetijskega stanú pred državnim zborom.

Dolgo uže čakajo državni poslanci naše (autonomistične) stranke na to, da vlada — z ozirom na čedalje huji propad kmetijstva in čedalje silniše nadloge kmetijskega stanú — stopi s takimi postavnimi naredbami pred državni zbor, katere bi utegnile uboge kmetovalce rešiti prehudih stisek, v katerih se tudi marljivi in varčni gospodarji dandanes nahajajo. Ker pa se o tej zadevi vsa leta prejšnje liberalne vlade ni prav nič zgodilo in ker tudi sedanja vlada, zakopana v toliko mnogostranskih opravil, ki jih je podedovala od prejšnje vlade žalostnega spomina, ni še mogla stopiti pred državni zbor z naredbami za olajšanje nadlog, katere torejo kmetijstvo, je grof Hohenwart, voljen od kmetijskih kranjskih občin v državni zbor, v združbi vseh naših državnih poslancev in vseh družih poslancev autonomistične stranke 4. dan t. m., potrkal na vrata vladna in stavlil sledeče

vprašanje do sl. c. k. skupnega ministerstva:

Že v zadnji sesiji državnega zbora so podpisani pri raznih prilikah omenjali nevarnih gospodarskih razmer poljedelskega prebivalstva in zlasti kmetijskega stanú, in mnoge prošnje iz teh krogov so potrdile njihove besede.

Strašansko množenje vknjiženih dolgov kmetijskih posestev, čedalje večji eksekutivni stroški in čedalje večje število eksekutivnih dražeb takih posestev, in slednjič pomisleka vredno obilno izseljevanje iz nekaterih dežel: vse to so dogodki, kateri nam ne pusté dvomiti, da se zamore kmetijski stan v Avstriji, ki je bistven živelj gospodarske moči cesarstva, le s hitrimi in krepkimi postavnimi naredbami rešiti preteče mu pogube in vnovič utrditi.

Ker smo pa poznali težave, ki jih dela to v vse stroke postavodajalstva segajoče vprašanje, smo potrpežljivo čakali, ter visoki vladi pustili za pripravo omenjenih naredeb potreben čas in skoz celo leto mirno in zaupljivo pričakovali, da o n a sproži to reč. Tem bolj gotovo smo smeli toraj pričakovati, da si bode visoka vlada precej po novem pričetku državnega zbora s primernimi postavnimi predlogi prizadela tem silnim potrebam v okom priti.

Ker pa dozdej še nismo dobili nobenih takih predlogov, dasiravno visoka vlada zopet od prebivalstva zahteva večih davkov, primorani smo vprašati:

Ali je visoka vlada resno prevdarila te tukaj omenjene razmere in ali nam hoče razodeti, kaj je sklenila in katerih predlogov se imamo v tej zadevi uže skoraj nadejati ali pa vsaj v teku te sesije?

Na Dunaji 4. decembra 1880.

Sledé podpisi poslancev

Hohenwartovega, českega in poljskega kluba.

Radovedni čakamo, kaj bode sl. ministerstvo odgovorilo na to vprašanje, ki odkritosrčno popisuje žalostni stan kmetijski in pomoči zahteva za-nj, kolikor je v moči vladni.

Nekaj o potrebi kmetijskega nauka.

Spisal A. Derganc.

Ne samo na Kranjskem, tudi v družih deželah se slišijo pritožbe, da zanemarja se kmetijstvo vedno bolj in bolj, da obrtnija zarad tega čedalje bolj peša, in da peča se premalo kmetovalcev z umnim obdelovanjem polja, gozdov in vinogradov.

Kmetijstvo samó le zamore vzdržati državo, kajti od umnega kmetijstva odvisen je tudi napredek obrtnije. Umno se zamore pa kmetijstvo imenovati, ako se opira na znanstvena pravila kmetovanja. Zarad tega se zahteva dandanes od kmetovalca veliko več, kakor zahtevalo se je pred petdesetimi leti. Kmetovalec mora danes prizadevati si, da spravi gospodarstvo na stopinjo, na kateri neslo mu bode največje dohodke. Ali ne kličejo vsako leto množeči se davki in veliki stroški cele družine kmetovalcu: „ti moraš pridobiti si več klaje, da zamoreš preživiti več živine; če imaš več živine, dobiš več gnoja; če gnojiš polje bolje, pomnožiš si pridelke“. Za vse to pa potrebne so vednosti in sicer vednosti, katerih stari oče, navajen polje po stari šegi obdelovati, ne more naučiti svojega sina.

V starodavnih časih je bilo obdelovanje polj zeló lahka reč. Dokler človeštvo ni bilo razširjeno po celem svetu, ter živelo še v majhnih družinah, je rodila zemlja sama od sebe toliko, da zadostovalo je majhnim potrebščinam pastirskega naroda, ki je zamogel porabiti še skoraj vso rodovitno zemljo za pašnike. Ko se je začel pa človeški rod množiti in razširjati po celi zemlji, morali so ljudje polovico pašnikov spremeniti v oralno zemljo, naposled pa, ko nastala je še večja potreba za živež, razdelila se je zemlja okoli vsake vasi v tri velike dele, in na ta način se je začelo na triletno obdelovanje polja. Ena tretjina je bila v prahi, neobdelana, in porabili so jo prebivalci teh vasi za pašnike, — drugo tretjino obsejali so deloma z jarino, deloma z drugim sadežem, — tretjo v jeseni pa z ozimno. Med pomladansko in jesensko setvijo je dozorelo žito, katero so želi grajščini podložni kmetje.

Za vse to ni bilo potreba veliko razumnosti in kmetijske vednosti. Kakor hitro so obdelali in obsejali kmetje grajsko zemljišče, začeli so potem obsevati tudi svoja polja, in ko pričela se je žetev na grajskem polji, vedeli so, da zrelo bode tudi njihovo žito. Tako posnemali so grajščaka pri vseh kmetijskih opravilih. Od teh prebivalcev ne vemo družega, kakor to, da obdelovali so polje na tri leta in da stanovali so pod slamnatimi strehami. O njihovem duševnem razvoju ne more se še govoriti ne, — pa saj ni bilo jim tudi mogoče. Ubogi tlačan se ni smel ganiti in ne premakniti od doma, ne omikati sebe ne svojega sina, ne v potrebnih vednostih brez dovoljenja svojega gospodarja „mogočnega grajščaka“.

Vse to se je pa spremenilo potem, ko odpravila se je tlaka — v prid in pravo korist kmeta. Kmet je postal potem prost, sam svoj gospodar — on je postal sam — svoje sreče kovač.

Al prosta volja mora se modro in pametno voditi. Kmet, samemu sebi potem prepuščen, ni mogel in tudi danes ne more nikogar v kmetijstvu posnemati, ker dandanes mora sleherni kmetovalec zemljo prav dobro poznati, ako hoče, da rodila mu bode dobrega sadú; on mora truditi se, da si pridobi potrebnih vednosti, ki jih bode porabiti zamogel pri obdelovanji svoje kmetije.

Če so za časa tlake bile šole koristne, so dandanes neobhodno potrebne, ker za modro gospodarstvo ne zadostuje priprosta pamet starega tlačana. Kdor ne razume modrega kmetovanja, je slabiji od tlačana, in more hitreje hišo in celo gospodarstvo zgubiti nego stari tlačan.

Današnji kmetovalec je sicer prost gospodar svojega posestva, al da more poravnati državne, deželne in srenjske davke in svojim otrokom dati tudi boljše izrejo, mora gledati na to, da mu nese kmetijstvo največje dohodke.

Prosti kmet si je s tem, da je oproščen tlake, pridobil tudi več prostega časa za delo, toda čas je le

kapitalista denar, ki za svoj razposojeni denar, za svoja v najem dana posestva in poslopja vsak mesec ali pa vsako leto vleče lepe obresti; — za kmetovalca in obrtnika pa je le delavni čas denar. Zraven tega moramo pa še nekaj pomisliti. Kakor se namreč nahaja na polji prazno in pa polno klasje, tako dobí se tudi bogato in prazno delo, in le za pametno in modro delo dobi se denar.

Podlág za umno kmetijstvo pridobiti si more človek pa le v šoli. Kmetijstvo je v zadnjih 30 letih postala umetna obrtnija, ki mora se je učiti, kdor hoče jo razumeti.

V kateri šoli mogla bi se pa mladež naučiti potrebnih kmetijskih vednosti, utegne se marsikdo vprašati. Jeli samo na tako imenovanih samostojnih kmetijskih šolah, ki se tako redko nahajajo? Nikakor ne! saj ne more ubogi kmet svojega sina pošiljati na take šole, ker stal bi ga samo en sin več leto in dan, kakor je vredno celo njegovo imetje.

Za to podučevanje se mora porabiti ljudska nadaljevalna šola, ki ima nalogo, kmetiške otroke izrediti za kmete — in sicer v pravem in dobrem pomenu.

V ljudski šoli mora se s prvim in najbolj važnim predmetom za našo kranjsko deželo sè sadjereje pričeti, in sicer z dečki, ki so spolnili uže deseto leto. Pri podučevanju sadjereje je pa prvi pogoj ta, da pridobí si vsaka šola svoj šolski vrt, kajti teorijo učiti brez praktičnih vaj, se pravi prazno slamo mlatiti. Šolsko leto za sadjereje bi se dalo potem razdeliti v 40 tednov in vsaki teden bi se odločila ena ura izključljivo za poduk v sadjereji. Učni načrt zamogel bi si učitelj posneti iz knjige „Umni sadjerejec“, spisal Fr. Kuralt, izdala družba sv. Mohora. Posamesni oddelki te knjige morali bi se urediti pa po letnih časih, v katerih se prilično razni nauki o sadjereji primerno učiti morejo. Za dečke pa, ki spolnili so dvanajsto leto, naj bi se osnoval na vsaki ljudski šoli tako imenovani „kmetijski razred“, katerega bi moral obiskovati vsaki učenec vsaj dve leti po en dopoldne na teden. Predmetje vzeli bi se iz najvažnejših delov kmetijstva, primerjeni razmeram šolskega okraja. Knjiga, iz katere posnemali bi se ti nauki, bi morala edino le za ta namen spisana biti, toda ne samo za 12 do 14letne kmetijske fante, ta knjiga bi služila tudi prihodnjemu kmetu za vedno popotnico, iz katere jemal bi potem še zlate nauke. Dobro bi bilo, ako bi se razdelila v 52 poglavij in da imela bi ravno toliko učne tvarine, to je, za 52 dopoldnev. Knjiga, ki jo je izdala založba šolskih knjig v Beču leta 1865. z naslovom „Ponovilo potrebnih nauk za nedeljske šole na kmetih, tretji del“: „Vodba modrega kmetovanja“ ne zadostuje današnjim kmetijskim potrebam, uže zarad tega ne, ker ne govori ne o minerališkem gnoji, ne o gnojilnih soléh, na katere bi se moralo dandanes tudi kmeta opozoriti, ko so rastline zemlji skoraj vse mineralične tvarine uže izsrkale ter ga podučiti, kako more zemlji te tvarine dati zopet nazaj.

Če se bode vsega tega mladina učila uže v ljudski šoli, bode se kmetovalec kmalu prepričal, da vzrok slabih letin ni samo v zemlji, ampak v gospodarji samem iskati, ki jemal je le zemlji, dajal ji pa družega ni, kakor malo suhe slame ali pa suhega listja. In spoznala se bode resnica, katero prepeval je uže slavni naš pesnik:

Kranjc! tvoja zemlja je zdrava,
Za pridne nje lega naj prava itd.

Gospodarske novice.

* *Razstava pitane živine* (goved, ovac, prešičev, kuratine itd.) bode na Dunaji prihodnje leto 8., 9. in 10. aprila. Kdor hoče kaj razstaviti, se mora zadnji čas oglasiti do 1. svečana z oglasnico, katero dobí v pisarnici vsake kmetijske družbe.

* *V kmetijsko šolo v Celovcu* je za zimsko polletje vpisanih 30 učencev, med katerimi je najmlajši star 15, najstareji pa 25 let.

* *Seme ruskega lanú* dobiva se po 29 kr. kilo ali 16 krajc. stari funt v pisarnici kmetijske družbe štajarske v Gradcu. Denar mora biti priložen naročilu.

* *Cena žitu* pada v Avstriji od leta do leta, ker se ga iz Amerike čedalje več v Evropo prevažuje. Pšenica je padla v ceni za 11, — oves za 18, — koruza za 30, — rž za 11 in moka za 11 odstotkov.

Starozgodovinske stvari.

Privatna posestva Andehščanov na Kranjskem.

Spisuje Davorin Trstenjak.

Grofi z Andehsa, pozneje „vojvode z Merana in mejni grofi isterski“ (duces Meraniae et marchiones Istriae) imenovani, so imeli na Kranjskem mnogo posestev, katera se v listini ogerskega kralja Bele „dominium Karniole“ imenujejo (glej: „Fejer, Codex diplom. Hung. 4. 2, 100—3“). Jaz objavljam danes samo iz listin ona data, ki se tičejo Andehsovih posestev v Kamniku.

Agnes III. iz rodbine Andehščanov, hči Otona VIII. in žena vojvode Friderika, o kateri altahski annal. (17,392) piše: „Agnetem uxorem suam, filiam Ottonis ducis Meraniae, tamquam cognatam repudiavit, quam postea Ulricus dux Karinthiae accepit uxorem“, je poklonila zatiškemu samostanu: patrimonium proprietatis apud Stein (listina iz leta 1257. 7. julija, registrovana v „Archiv für Kund. österr. Geschichtsquellen 32, 305“).

Otto VII. Meraniae dux, ustanovi leta 1228. bolnišnico v Kamniku.

Heinricus (IV) marchio, naznanja v svojem gradu „Stain“ (Kamnik) leta 1207., da je tri kmetije pri „Neuenhoven“ prodal viktrinjskemu samostanu; med pričami so tudi: Ulricus, plebanus de Stain, Gerloch de Stain, Werand de Michelstetten, Ortolf de Gurgvelde, in medicus magister Pontigel. (Viktringer Kopialbuch, 2, Nr. 478.)

In capella superiori castri inferioris de Stain, se je leta 1250. sklenola zaveza med Bertoldom V. z Andehsa in Ulrikom vojvodo koroškim, soprogom Neže III. (listine glej: „Coronini, Tentamen rerum gorit. 207—8“).

Pertoldus, marchio, dovoljuje menihom Zajckloštra oproščenje od mavtnine (telanium) in davkov v svojem trgu „Stain“ (1188, listina prepisana v „Steierm. Urkundenb.“ 1, 606—7.)

Otto, dux Meraniae, comes palatinus Burgundiae, potrjuje leta 1229. bolnišnici sv. Antona „in Bokesruke“ (kozji hrbet) meje bolnišnici darovanega zemljišča. Te sežejo od ene strani čez teme hriba „Kerstetten“ do potoka „Velach“, od druge do potoka, ki teče kraj vasi „Troja“, in od planin, ki se razprostirajo proti gornjegrajskemu samostanu. Med pričami je tudi Henricus, plebanus S. Marie (Šmarje pod Ljubljano?) registrovana je listina Ottonova v „Oesterr. Arch. 27, 181—2 in Bertoldova za špital „Pokensruke“ iz leta 1243, ravno tam 32, 207.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 29. decembra 1880.

Obseg: Še nekaj zemljišne statistike z ozirom na novo uravnavo zemljiškega davka. — O prvem shodu kmetovalcev na Dunaji. (Konec.) — Gospodarske novice. — Še enkrat o dvakratni ali trikratni molži krav. — Premišljevanja o žalostnem stanju kmetijstva. — Most čez Savo pri cerkvi sv. Egidija. — Privatna posestva Andehsčanov na Kranjskem. — Slovensko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Ozir na zadnje zborovanje zbornice poslancev. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Se nekoliko zemljišne statistike z ozirom na novo uravnavo zemljiškega davka.

Zdaj, ko kmetovalci in tudi nekmetovalci ĉakajo na to, kako bode konечно rešeno važno vprašanje zem-

ljiškega davka, mislimo vstreĉi našim bralcem, ako jim podamo sledečo tabelo.

Ona jim pred oĉi stavi, koliko veĉ ali manj ima po najnovejših merah dandanes vsaka deželna njiv, senošet, vrtov, pašnikov, planin in pa gozdov, v primeri s starim katastrom od leta 1844. (Znamenje + pomeni veĉ, znamenje — manj.)

	Njiv	Senošet Oralov	Vrtov	Pašnikov in planin	Gozdov
Doljna Avstrijska	+ 85.288	— 11.583	+ 19.140	— 140.551	+ 73.344
Moravska	+ 161.067	— 18.979	+ 6.858	— 166.062	+ 51.277
Zgornja Avstrijska	+ 9.850	+ 38.603	+ 18.765	— 50.657	+ 14.193
Šlezka	+ 30.809	— 4.896	+ 2.849	— 36.641	+ 15.074
Salcburška	— 3.748	— 27.842	+ 1.969	+ 82.865	— 6.350
Koroška	+ 8.113	— 11.594	+ 4.204	— 9.730	+ 63.310
Kranjska	+ 19.515	+ 14.157	+ 10.237	— 109.827	+ 67.171
Štajarska	+ 18.702	+ 22.657	—	— 90.070	+ 100.873
Primorska	— 64.965	+ 15.673	+ 18.173	— 123.570	+ 88.652
Dalmacija	— 4.809	+ 3.400	+ 31.441	— 231.381	+ 195.049
Ĉeska	+ 226.545	— 57.949	+ 31.189	— 229.012	— 3.060
Skupaj	+ 486.367	— 38.353	+ 145.825	— 1.105.136	+ 669.233

Kar se tiĉe Galicije in Bukovine, opominja poroĉilo centralne komisije, da so se zemljišĉa v Galiciji v primeri z dosedanjim provizorijem za $123\frac{2}{3}$ štirjaških milj, zemljišĉa v Bukovini pa za 44 štirjaških milj pomnožila.

Kar se tiĉe Tirolskega in Predarelskega, je Tirolsko v provizoriji imelo 2 milijona in 875.838 oralov, po stabilnem katastru od leta 1856. pa 1 milijon in 809.777 oralov gozda in 1 milijon in 979.535 oralov drugih zemljišĉ. Uravnava zemljiškega davka je pa

konstatirala 1 milijon in 859.516 oralov gozda in 1 milijon in 984.056 oralov drugih zemljišĉ, skupaj 3 milijone in 843.572 oralov — tedaj proti provizoriju okoli 100 štirjaških milj veĉ. Na Predarelskem so davku podvržena zemljišĉa v provizoriji znašala 301.319 oralov, 1856. leta 113.671 oralov gozda, 283.670 oralov pa drugih zemljišĉ, tedaj skupaj 397.341 oralov; — uravnava zemljiškega davka je pa našla 117.657 oralov gozda, 281.438 oralov drugih zemljišĉ — tedaj skupaj 399.096, to je, blizo 97.000 oralov veĉ, kakor v provizoriji.

O prvem shodu kmetovalcev na Dunaji.

(Dalje in konec.)

12. vprašanje. Ali bi ne bilo koristno, zastop poljedelskih zadev, posebno nasproti zakonodavnim korporacijam in javnim oblastnijam, izroĉiti posebnim, po poljedelcih dotiĉnega okraja prosto izvoljenim poljedelskim zbornicam — se odloži za obravnavo prihodnjega shoda kmetovalcev.

13. vprašanje. Kakošen je stan poljedelskih žganjarij in kako vpliva na-nje njihova davkowska po-

stava? — O tem za naše slovenske kraje manj pomenljivem vprašanji bilo je sprejetih 5 sklepov.

14. vprašanje je razpadlo v 2 oddelka: 1) Ali zadostujejo zdaj obstojeĉe postave, da bi se zabranilo poškodovanje zarubljenih zemljišĉ po zarubljenih? 2) Katere postavne naredbe bile bi potrebne, da se poškodovanje takih zarubljenih zemljišĉ po zarubljenju gotovo zabrani? — Poroĉevalec dr. Poklukar je po primernem utemeljenju nasvetoval sledeĉi skoraj soglasno sprejeti predlog:

V oĉigled žalibog tako silno množeĉih se pokonĉavanj zarubljenih zemljišĉ po rubljenih spoznava shod

kmetovalcev nujno potrebo, da se po poti postavodavstva tem nepristojnostim kar hitro v okom pride s tem, da se vspešno omeji pravica zarubljenca, z zarubljenim zemljiščem početi, kar bi hotel, pa da tudi se mu zažuga kazni o takem poškodovanju, katero utegne vknjiženim upnikom na škodo biti.

15. vprašanje. Kako se ima gozdna postava od 3. decembra leta 1852. prenarediti, da se odstranijo vsled presilstva gozdnih lastnikov umnemu planinarstvu preteče zapreke in da se živinoreji v planinah vrnejo pristojne pravice tako kakor je to v Švajci? Poročevalec dr. Poklukar nasvetuje po temeljiti razložbi sledeči, tudi po soporočevalcu prof. Schmiergerji priporočani sklep:

a) Shod kmetovalcev izreka svoje prepričanje, da je v prid živinoreji in z ozirom na varstvo pripoznanih pravic — v planinskih deželah treba prenarediti §. 10. gozdne postave od 3. decembra 1852. v tem smislu, da se vživanje pašnih pravic ne sme kratiti po takih naredbah, katere lastniki gozdov vrivajo v namen gozdoreji. — Po nasvetu soporočevalca prof. Schmiergerja pa se sprejmejo sledeči nasveti:

b) Shod kmetovalcev se izreka gledé vživanja pašnih pravic v planinskih deželah za sledeče premembe gozdne postave od 3. decembra 1852. leta:

1) Naj se opusti postavno določevati del vsega gozda, na katerem bi bila paša prepovedana zaradi pogozdovanja, — nasproti pa

2) naj se posebej za listnato drevje in posebej za črni gozd določi neprestopljiva dôba tekoča od časa, ko je bil gozd do golega posekan, ter v mejah te dobe naj se za vsak slučaj posebej po nepristranskih izvedencih stavite daljša ali krajša doba varovanja za tisti kraj z ozirom na tamošnji vpliv paše na gozdorejo — ali pa naj se varovanje in to takrat čisto opusti, kedar se servitutni gozd ne posekava na golo, ampak le polagoma.

3) Ako se med lastnikom s servitutom obloženega gozda in pa upravičenimi pokažejo zapreke ali prepiri gledé načina vživanja samo na sebi ne oporečene pašne pravice, ima gospôska za oni primerljaj, ko bi ne bilo gospodarskega črteža, zahtevati, da se ta črtež določi.

4) Lastniku servitutnega gozda naj se naloži dolžnost za to skrbeti, da je mogoče pašno živino brez zaprek goniti na pašne prostore; — ako bi on tega ne storil in bi bilo upravičenemu do pripoznane mu pašne brez dotike ptujega zemljišča samo mogoče priti čez gozdne prostore, na katerih je zaradi pogozdovanja paša zabranjena, tedaj naj upravičenec ne bo vezan škodo povrniti, katera bi se vsled takih prehodov na omenjenih prostorih storila.

5) Prestopki zaradi pašne po upravičenem storjeni se imajo soditi po prvotnem namenu postavodavčevem samo in izključeno po §. 9. onih načel, po katerih se ima tarifa za gozdno škodo izdelati.

16. vprašanje. Kaj zadržuje pridelovanje tobaka v Avstriji in kaj bi se moralo storiti, da bi se tudi našemu kmetovalcu, kakor ogerskemu, mogočnost tega prihodka odprla? — Poročevalec Smetana predlaga sledeče, tudi soglasno sprejete nasvete:

a) Shodu kmetovalcev se ne zdi upravičeno predstvo Ogorske gledé pridelovanja tobaka.

b) Privolitev pridelavanja tobaka v vseh v državnem zboru zastopanih deželah se priporoča enako po potrebnosti kakor tudi kot zapoved pravičnosti.

c) Najvažnejši pogoj za povzdigo sajenja tobaka je določitev take nakupovalske cene, katera se vjema s trgovinsko ceno oddanega surovega tobaka.

d) Izvažanje surovega tobaka se pripusti s takim nadzorovanjem, kakoršno monopol zahteva.

17. vprašanje. Ali bi ne bilo koristno, zaradi posvetovanja skupnih zadev avstrijskih kmetovalcev osnovati od časa do časa ponavljajoče se shode zastopnikov kmetijskih družeb, tako, kakor jih imajo uže več let gozdarji?

To vprašanje rešilo se je s sledečim sklepom: Da se sklepi shoda kmetovalcev na primerno mesto oddajo in ondi podpirajo, in pa zato, da se potrebno vpelje za prihodnji shod, se izvoli za ta čas stalni odsek 7 udov.

In koncem zborovanja izvolili so v stalni odsek gospodje: knez Adam Sapieha, knez Karol Schwarzenberg, dr. Wich, grof A. Attems, baron Doppelhoff, E. Siegl in vitez Proskowetz.

Gospodarske novice.

* Centralna komisija za uravnavo zemljiškega davka je 21. dne t. m. končala svoje delo. V tej seji je odbila predloge za znižanje davkov v gornji in dolnji Avstriji in na Štajarskem, sklenila pa je poročati vladi, naj, če najde v gornji in dolnji Avstriji in pa na Štajarskem, kakor tudi v družih deželah pri vcenitvi kake posebne ostrine (Schärfen), te ostrine odstrani, da se nobeni deželi krivica ne zgodi. Potem je objavil poročevalec, da so s tem sklepom rešene vse peticije. — Koncem seje se je centralne komisije predsednik baron Distler zahvalil vsem udom komisije za njih trud, ki so ga imeli s svojim važnim poslom, dostavši nado, da, kedar se bodo vlegli valovi razdraženosti, bode vse ljudstvo pripoznalo pravilnost nove uravnave zemljiškega davka. Baron Apfaltrern se je zahvalil predsedniku za korektno vodstvo komisije, grof Belrupt pa marljivosti finančnih uradnikov.

* Dva ponarejalca vina v Freiburgu na Nemškem sta bila nedavno od ondašnje sodnije na 5 mesecev zapora in 500 gold. v denarji kaznovana. Dokazano jima je bilo, da sta vino delala iz vode in špirita, katero sta barvala z različnimi barvami, da je vino bilo ali belo ali rudeče. V teku 5 mesecev sta toliko špirita nakupila, da sta naredila 29.000 hektolitrov vina, kisline vinskega kamenja pa za 22.000 hektolitrov vina; primešovala sta svojim vinom tudi krompirjev sladkor.

* Nikari ne kupujte ameriške svinjine! Tako opominja zdravstveni svetnik dr. Gross v Pešti. On pravi, da je letos tako huda kuga (Hogcholera) podobna koleri človeški v ameriških gojzidih razsajala, da je ondi 260.000 prešičev poginilo. Ta kuga je silno nalezljiva tudi za človeka, kajti vsi, ki so meso ali slanino bolnih prešičev vživali, so nevarno zboleli, veliko pa jih je tudi pomrlo.

Gospodarske skušnje.

Še enkrat o dvakratni ali trikratni molži krav.

Kar so „Novice“ v 22. letošnjem listu iz Francoskega trdile, to potrjuje tudi grajščinski osarbnik Hofer, ki je veliko poskušal: ali je dvakrat na dan kravo molzti bolje, kakor trikrat. On je te skušnje skozi vse leto delal in se prepričal, da pri trikratni molži na dan se namolze $\frac{1}{10}$ mleka več, kakor pri dvakratni. Uže pri prvi poskušnji smo — tako piše on v časniku „Wiener landw. Zeitg.“ — pri trikratni molži in enaki krmi več mleka dobili; ko smo krave dvakrat molzli na dan, smo mleka dobili okoli 130 litrov, ko pa smo jih trikrat molzli, smo ga dobili 146 litrov, in sicer: zjutraj 73 litrov, opoldne 20 litrov, zvečer pa 53 litrov; tedaj za 16 litrov več. Z malimi premembami je to zmerom tako bilo, da je pri dvakratni molži se namolzlo